

Tető alatt

Évértékelő és szezonkezdő beszélgetés Dr. Diószegi Lászlóval, a Teleki László Alapítvány igazgatójával

Az elmúlt év kiemelt projektje a borsi Rákóczi-kastély felújításának megkezdése volt, de nem szabad elfeledkezni arról a hatvan épületről – túlnyomórészt falusi, kisebb templomról – sem, amelyeken az alapítvány 2018-ban felújítási munkákat végzett. Beszélgetésünkéből az is kiderül, mi várható idén, és melyik, a Rómer Flóris Tervhez köthető munka az igazgató szíve csücske.

Melyiket tartja 2018 legfontosabb eseményének az alapítvány életében?

Természetesen a felvidéki Borsiban álló Rákóczi-kastély, II. Rákóczi Ferenc szülőházának felújítása a fő projektünk (<http://www.borsikastely.hu/>) A Teleki László Alapítvány 2015 óta felel a Rómer Flóris Terv (<http://www.romerterv.hu/>) lebonyolításáért, ezt a munkát, a magyar állam által első ütemben 805 millió forinttal támogatott borsi rekonstrukciót e mellé kaptuk. Hatalmas feladat – de eddig szerencsére sikeresen birkóztunk meg vele. Feszített tempójú beszerzési eljárás után 2018 őszen indult meg a gyakorlati munka, és év végére az épület legnagyobb része tető alá került.

Fontos ezenkívül az *Ideje az építésnek...* című kiállításunk (http://www.telekialapitvany.hu/joomla/index.php?option=com_content&view=article&id=466:ideje-az-epitesnek-kiallitas-megnyito-visk&catid=83:egyeb&Itemid=479&lang=hu), amely a Rómer Flóris Terv eddigi eredményeiből mutat meg jó néhányat; a rendhagyó szemléletű, interaktív tárlatot először több anyaországi helyszínen láthatták az érdeklődők, tavaly decemberben pedig Kárpát-medencei vándorútra indult. Most még Visken látható, január 22-én megy Ungvárra. Ehhez kapcsolódóan jelent meg az *Ideje az építésnek* című kötet is, és filmsorozat is készült a Rómer Flóris Tervhez kötődő munkákról. Vagyis elmondható, hogy a tervnek már általánosabban értelmezhető hozadékai is vannak, amelyeket érdemes összefoglaló munkákban bemutatni.

Nyilván minden olyan épületet, műemléket szeret, amellyel foglalkoznak, de melyik a kedvence tavalyról?

Egyértelműen a kárpátaljai Tiszabökény görögkatolikus fatemploma (http://www.telekialapitvany.hu/joomla/index.php?option=com_content&view=article&id=471:tiszaboekenyi-goeroegkatolikus-fatemplom-felujitasa-sajtovisszhang&catid=83:egyeb&Itemid=479&lang=hu). Eddigi műemlékes helyreállításaink során soha nem volt kérdés az, hogy egy épületet helyre tudunk-e állítani. Ha tető nélkül állt egy templom, mint például Ormányban, védőtetőt tettünk rá – ezek mind tiszta, világos ügyek. Tiszabökényben azonban felvetődött, hogy meg lehet-e egyáltalán csinálni a felújítást. Ez különleges tapasztalat volt. A felújítás tervezője, Káldi Gyula kollégám kezdetben azt mondta, nem tudjuk megoldani az eredeti állapot helyreállítását. Én mellett kardoskodtam, hogy mindenképpen erre kell törekednünk. Végül sikerült meggyőzőm, és a végeredményt illetően – ami Káldi Gyula és a felújítást végző szakemberek érdeme –rendkívül büszke vagyok.

Említette a kivitelezőket: a Teleki László Alapítvány lehetőség szerint mindig helyi szakemberekkel működik együtt. Nehéz megtalálni őket?

Változó. Kárpátalján nagyon nehéz, mert Ukrajnában nincs műemlékvédelmi gyakorlat, illetve, ami van, az homlokegyenest más, mint a magyarországi – ott újrafestenek. Szerencsére húsz éve sikerült megtalálnunk azokat, akikkel együtt tudunk dolgozni, és az elmúlt két évtizedben ők is komoly hozzáértésre tettek szert. Felvidéken is probléma, hogy a szlovákiai műemléki koncepció nagyban különbözik a miénktől. A borsi felújításnál ez szembetűnő volt: az ottani szakemberek gyakorlatilag újraalkották a reneszánsz kő ablakkereteket, így most van egy történeti épület, amelyre kivասalt keretek kerültek, amelyek mintha újak lennének. A magyarországi álláspont ezzel szemben az, hogy a régiség önmagában érték, amelyet meg kell mutatni. Felvidéken ezért nehéz kivitelezőt találni – mindig meg kell győznünk őket a magunk igazáról. Ami pedig Erdélyt illeti, ott a legnagyobb gond az, hogy a húszmilliós országból ötmillióan külföldre mentek dolgozni, vagyis épp a legrátermettebb, leginkább munkaképes réteg hiányzik. Volt olyan tapasztalatunk, hogy leszerződünk egy kivitelezővel, aki decemberben bejelentette, nem tudja elkezdni a januárra kitűzött munkát, mert akkor már Angliában dolgozik. Az ilyen helyzetekkel nagyon nehéz mit kezdeni.

Van-e olyan terület, épület, amellyel nagyon foglalkoznának, de eddig valamiért nem került rá sor?

A kismuzsai romtemplom Kárpátalján. Ennek érdekessége, hogy a XVII. században vált

rommá, gyakorlatilag azóta áll tető nélkül, ennek ellenére – ez kész csoda – ma is egyben van, megmenthető állapotban. Elhatároztuk, hogy védőtetőt teszünk rá, meg is állapodtunk Majnek Antal püspökkel az épület későbbi felhasználásáról, ám egyelőre nem tudtunk engedélyt szerezni, mivel a templom nem egyházi, hanem járási tulajdon, és a kérvényeink mindez idáig elvesztek a bürokrácia útvesztőiben. De nem

mondunk le róla, hogy előbb-utóbb sikerül. Ez egyfelől azért lenne fontos, mert megmenthetnénk az enyészettől egy kiemelkedően nívós épületet, másfelől pedig olyan egyházi funkciót tudnánk adni neki, amelynek köszönhetően hosszú távon is fennmaradhatna.

A Teleki László Alapítvány évi 250 millió forintból gazdálkodik. Ehhez képest mennyi felújítási kérelem, igény érkezik önökhöz a Kárpát-medence magyar közösségeitől?

Ezt aktuális példával illusztrálhatom: ha minden jól megy, idén 500 millió forintra nő a költségvetésünk – erről januárban várható kormányhatározat –, és erre az évre már 1,3 milliárd forintnyi igény merült fel. Mi jellemzően kis, falusi templomokra összpontosítunk, azokra, amelyek – ellentétben az olyan nagy és jelentős épületekkel, mint például a gyulafehérvári székesegyház – nem tudnak komoly – az adott országban elérhető vagy épp európai uniós – támogatásokat szerezni. Tavaly hatvan ilyenrel tudunk foglalkozni.

Mit vár 2019-ben? Melyek lesznek a kiemelt projektek?

Nagy kihívás, hogy a borsi rekonstrukciót 2020-ra be kell fejeznünk, ami azt jelenti, hogy 2019-ben komoly előrehaladást kell elérnünk. Szemben egy előre jól tervezhető beruházással egy ilyen felújításnál naponta merülnek fel olyan problémák, amelyek megoldása tervezői, műemlékvédelmi, régészeti döntést igényel, emiatt nem szabad egy bizonyos tempónál jobban gyorsítani, mert akkor könnyen hibát követünk el. Vagyis némi komótoság indokolt – ugyanakkor, ha egy projekt túl sokáig húzódik, akkor besavanyodik. Vagyis nem baj, hogy sietnünk kell, de nem is könnyíti meg a munkát. Ezenkívül a Rómer Flóris Terv a fő projektünk: mint említettem, idén várhatóan megduplázódik a költségvetés. Ez nem jelenti automatikusan, hogy kétszer annyi műemlékkel tudunk foglalkozni: inkább arról van szó, hogy egy-egy projektet hamarabb, hatékonyabban be tudunk majd fejezni. Ez azért is fontos, mert a Kárpát-medence magyar közösségeiben, csakúgy, mint szerte a világon, visszaszorulóban van a vallásgyakorlás. Vagyis, ha a felújítás miatt két-három évre kiszorulnak a hívek egy templomból, fennáll a veszélye, hogy előbb-utóbb felhagynak a látogatásával. Emiatt sokszor haragszanak ránk a papok. Ha nő a költségvetésünk, ilyen konfliktusból is kevesebbel kell majd megküzdenünk.